

AZ EGYSZÜLŐS CSALÁDDÁ VÁLÁS AZ ÉLETÚTBAN ÉS ANNAK DEMOGRÁFIAI MEGHATÁROZÓI¹

Monostori Judit

ÖSSZEFOGLALÓ

Tanulmányunkban az egyszülős családdá válás folyamatát és az azt meghatározó demográfiai ismérveket vizsgáljuk a kiskorú gyermeket nevelő nők szemszögéből.

Az Életünk Fordulópontjai Adatfelvétel retrospektív és panel adatait használva kísérjük végig az 1952 és 1983 között született gyermekes nők életpályáját az első gyermekük születésétől lehetőség szerint annak 18. életévéig.

Eredményeink szerint a vizsgált nők 39%-a nevelte már egyedül gyermekét a legidősebb gyermeke születését követő 18 év alatt. Ez lényegesen magasabb, mint amit a keresztmetszeti adatok alapján gondolhatnánk. Minél fiatalabb kohorszt vizsgálunk, annál magasabb az érintettek aránya. Rámutatunk arra is, hogy ugyan az élettársi kapcsolatok széles körben elterjedtté váltak, és a gyermekek egyre nagyobb hányada nevelkedik ilyen családszerkezeti formában, az élettársi kapcsolatok még napjainkban is törékenyebbek a házasságoknál. Nagyobb eséllyel bomlanak fel a gyermek(ek) születése után kötött házastársi kapcsolatok is. A demográfiai tényezők sorában kiemelt szerepe van a gyermekek számának is: az egy gyermeket nevelő szülők párkapcsolata nagyobb valószínűséggel bomlik fel, mint a többgyermekeseké.

Tárgyszavak: családszociológia, egyszülős családok, válás, családformák pluralizálódása

Monostori Judit

KSH Népeségtudományi Kutatóintézet

E-mail: monostori@demografia.hu

---

¹ A kutatás a 109397K számú, „Családi átmenetek feltérképezése: Okok és következmények” című OTKA kutatási program keretében készült. A tanulmány korábbi, angol nyelvű verziójához fűzött értékes észrevételeiért köszönetet mondunk Sylvia Keimnek (University of Rostock) és Mine Hancioglunak (Ruhr-University of Bochum).

BEVEZETÉS

A 2011-es Népszámlálás adatai szerint Magyarországon a 15 éves és annál fiatalabb gyermeket nevelő családok 21%-a egyszülős család, és ez az arány a rendszerváltozás óta csak kis mértékben változott. Ugyanakkor a kutatások egyre több empirikus bizonyítékkal szolgálnak a párkapcsolatok instabilitásának növekedéséről, az újrarázasodás és az új kapcsolatok kialakításának növekvő arányáról, az életpályák diverzifikálódásáról, a családi együttélési formák gyorsabb ütemű változásáról. A keresztmetszeti adatfelvételek mindezekről a mikroszintű dinamikákról nem adnak megfelelő képet. Az életpályán előforduló együttélési formák váltakozása, a különböző együttélési formákba való belépés és az onnan való kilépés okai és következményei rejtve maradnak a keresztmetszeti megközelítésekben.

Tanulmányunkban az egyszülős családdá válás életpályán belüli előfordulásával és az egyszülős státuszt magyarázó demográfiai ismérvek hatásával foglalkozunk. Kutatási kérdéseinket alapvetően a gyermeket egyedül nevelő szülő aspektusából vizsgáljuk, az egyszülős státuszt az ő életpályájukon belül definiáljuk. Az egyszülős családok kialakulásának két fő csatornáját különböztethetjük meg. Egyik esetben a gyermekek együttélésen alapuló párkapcsolatba születnek, amely később felbomlik vagy megszűnik (özvegyüléssel). Másik esetben a partnerkapcsolat már a gyermek megszületése előtt megszűnik, azaz a gyermek már egy egyszülős státuszba születik bele. Írásunkban alapvetően az előbbi út kutatására koncentrálnunk, hiszen Magyarországon a gyermek megszületése után felbomló párkapcsolatok útján létrejövő egyszülős családok vannak döntő többségben (Földházi – Murinkó 2012, Monostori 2013, Harcsa – Monostori 2014).

Először rövid áttekintést adunk az egyszülős családok demográfiai és szociológiai jellemzőiről, amelyek keresztmetszeti adatfelvételeken végzett elemzések alapján. Ezt követően ismertetünk néhány olyan kutatási eredményt, amelyek keresztmetszeti adatokból próbáltak meg következtetéseket levonni a gyermeki életpálya különböző eseményeire, így az egyszülős családszerkezet megélésének előfordulására vonatkozóan is. Ez utóbbiak rávilágítanak, hogy mekkorára becsülhetjük azoknak a gyermekeknek az arányát, akik valaha már éltek egyszülős családszerkezetben. Ezek után panel adatokon vizsgáljuk, hogy a gyermeket nevelő szülők életpályáján, a különböző családi ciklusokban mikor és milyen valószínűséggel következik be az egyszülős státusz, és a különböző demográfiai tényezők milyen módon befolyásolják az esemény bekövetkezését. Noha alapvetően a demográfiai jellemzők szerepére fókuszálunk, több ponton is

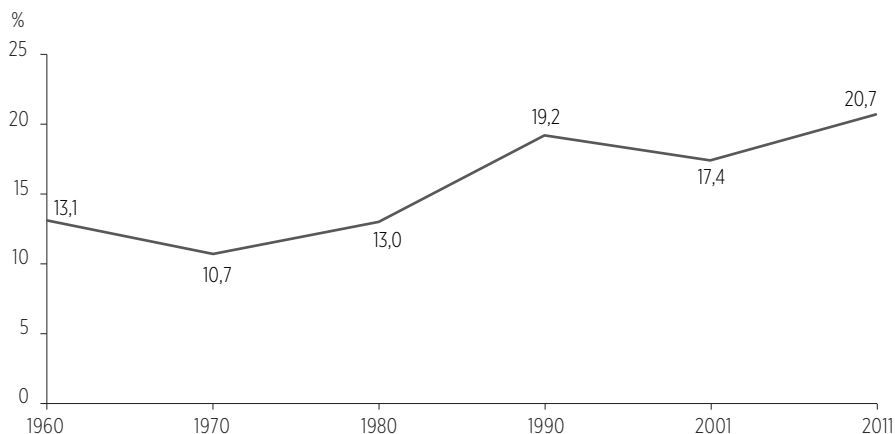
vizsgáljuk, hogy a szülők társadalmi hierarchiában betöltött szerepét alapvetően meghatározó iskolai végzettség hogyan befolyásolja ezeket a folyamatokat. Ezt részben azért tartjuk fontosnak, mert több korábbi kutatás is rámutat, hogy az egyszülős családok iskolai végzettség szerinti struktúrája jelentősen eltér a két-szülős családokétól, és ez számos folyamatra ad magyarázatot. Másrészt azért is lényeges, mert miközben több nyugat- és észak-európai országban a magasabb iskolai végzettségűek aránya átlagon felüli a vizsgált csoportban, addig nálunk az alacsonyán kvalifikált szülők a felülreprezentáltak. Ez az eltérő mintázat számos, a nyugat-európai társadalmakra vonatkoztatott elmélet kelet-európai „használhatóságát” teszi kérdésessé, és kiemeli az iskolai végzettség vizsgálatának fontosságát, az iskolai végzettség szerinti standardizálás jelentőségét a demográfiai ismérvek vizsgálatakor.

TÉNYEK AZ EGYSZÜLŐS CSALÁDOKRÓL KERESZTMETSZETI MEGKÖZELÍTÉSBN

Magyarországon az egyszülős családok aránya más európai országokhoz mérten viszonylag alacsonynak mondható. A kelet-európai térségre szűkítve az összehasonlítást jelentős különbségeket láthatunk az országok között. Míg Szlovákiában, Lengyelországban és Szlovéniában a gyermeküket egyedül nevelők aránya Európa legalacsonyabb értékeit mutatja, addig a balti országokban a ráta nagyon magas. Csehország és hazánk ebben a térségben a közepes értékkel jellemezhető országok körébe tartozik (Iacovou – Skew 2010).

A 2011-es Cenzus adatai szerint a 15 éves és annál fiatalabb gyermeket nevelő családok 21%-a egyszülős család. Arányuk a rendszerváltás óta, azaz az elmúlt két és fél évtizedben alapvetően nem változott, ugyanakkor az 1980-as években a növekedés jelentős volt: 1980 és 1990 között 13%-ról 19%-ra emelkedett az arányuk (1. ábra). Hozzá kell tenni, hogy ezekre a tendenciákra ez idáig nem tudtunk kielégítő magyarázatot találni, hiszen más demográfiai folyamatokkal (például a válási tendenciákkal) összevetve semmi sem indokolja az egyszülős családok arányának ilyen mértékű megemelkedését 1990-re, amely ezt követően 1990 és 2001 között csökkenő tendenciát mutat. Mivel Magyarországon nem állnak rendelkezésre olyan más forrásból származó adatsorok, amelyek nagymintás adatfelvételekre épülnek, a népszámlálási adat mellé nem tudunk referenciákat állítani. Az mindenesetre elmondható, hogy ha a folyamatokat hosszú távon, évtizedekre visszatekintve nézzük, az egyszülős családok aránya jelentősen növekedett.

1. ábra: Az egyszülős családok aránya a 0–14 éves gyermeket nevelő családok körében (%)
 Proportion of lone parent families in families with children aged 0–14 (%)

Forrás: KSH 2013: 71; Népszámlálási adatok.

Az egyszülős családok döntő többségében – 2011-ben 91%-ában – az anyák nevelik gyermekeiket, és az esetek kétharmadában rajtuk kívül más felnőtt (pl. nagyszülő, szülő testvére vagy egyéb rokon) nem él a gyermekekkel egy fedél alatt.

1. táblázat: Családok megoszlása az adott korú gyermekek száma szerint, 2011 (%)
 Distribution of families by number of children, 2011 (%)

Az adott kor- csoportba tar- tozó gyermekek száma	15 éves vagy fiatalabb gyermeket nevelő családok		18 éves vagy fiatalabb gyermeket nevelők		25 éves vagy fiatalabb gyermeket nevelők	
	kétszülős	egyszülős	kétszülős	egyszülős	kétszülős	egyszülős
1	55,1	69,3	51,8	66,0	47,9	61,9
2	33,3	24,2	34,6	25,9	36,8	28,6
3 és több	11,6	6,5	13,6	8,1	15,2	9,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
n	717 316	186 804	823 023	235 826	1 034 561	345 196

Megjegyzés: Az arányok azokra a családokra vannak vetítve, amelyekben legalább egy adott korú gyermeket nevelnek. Tehát pl. a 15 éves és fiatalabb gyermekek számát, a 15 éves és annál fiatalabb gyermeket (vagy azt is) nevelő családok számára vetítjük.

Forrás: KSH 2013: 177–178; Népszámlálási adatok.

Az egyszülős családokban alacsonyabb a gyermekszám. A 15, illetve 18 éves és annál fiatalabb gyermeket nevelő egyszülős családok 2/3-át teszi ki az egy gyermeket nevelők aránya, míg a kétszülős családok esetében 52–55%-ot. Még erőteljesebbek a gyermekszám szerinti különbségek, ha a 25 éves és fiatalabb gyermekeket vesszük figyelembe (1. táblázat). Ez utóbbit már az is jelentősen befolyásolja, hogy – amint korábbi kutatásaink is kimutatták – az egyszülős családokból a fiatalok jellemzően később költöznek el, mint a kétszülős családokból (Harcza – Monostori 2014).

Az egyszülős családok számos nehézséggel küzdenek, ami alapvetően a családstruktúrából adódik, valamint abból, hogy az egyszülős családok körében felülreprezentáltak az alacsonyabb képzettségi szinttel, a gyengébb munkaerőpiaci kötődéssel rendelkező szülők.

2. táblázat: A különböző háztartástípusokban élő szülők a háztartás munkaerőpiaci helyzete és a szülő iskolai végzettsége szerint (%)
Social characteristics (number of employed and educational level of mother) of one parent and two parent families (%)

Családtípus	Foglalkoztatottak száma a háztartásban				Az anyák iskolai végzettsége				
	0	1	2+	össze- sen	ISCED ² 0-1	ISCED 2	ISCED 3-4	ISCED 5-8	össze- sen
Gyermekeit partnerével nevelő szülők	9,5	33,6	56,9	100,0	20,9	24,0	32,9	22,3	100,0
Gyermekeit egyedül nevelő szülők	26,4	50,3	23,4	100,0	33,3	20,9	30,2	15,6	100,0
- egy 19 év alatti gyermekkel	28,5	65,7	5,7	100,0	13,5	25,0	38,0	23,5	100,0
- legalább két 19 év alatti gyermekkel	38,6	54,6	6,7	100,0	25,6	25,8	30,2	18,4	100,0
- legalább két gyermekkel, 19 év alattiak és felettiak is	19,1	46,8	34,1	100,0	30,5	25,5	30,2	13,9	100,0
- gyermek(ek)kel, akik 19-24 év közöttiek	13,9	44,2	41,9	100,0	19,1	23,6	37,5	19,8	100,0
- gyerekek(ek)kel, mind 24 év felettiak	26,7	44,4	28,9	100,0	52,9	14,0	23,7	9,4	100,0

Megjegyzések: (1) Az egyszülős családok közül a táblázat csak azoknak az adatait tartalmazza, ahol a gyermekeket az anyák nevelik; (2) Az iskolai végzettség szerinti szintek: ISCED 0-1: legfeljebb általános iskola; ISCED 2: szakmunkásképző, szakiskola; ISCED 3-4: érettség; ISCED 5-8: diploma.

Forrás: 2011. évi népszámlálás, 10%-os minta. A szerző saját számítása.

² International Standard Classification of Education, az oktatás egységes nemzetközi osztályozási rendszere.

2011-ben a partnerükkel gyermeket nevelő szülők 10%-a aktív kereső nélküli háztartásban élt, míg az egyszülősök körében ez 26%-ot tett ki. A foglalkoztatott nélküli háztartásokban élők aránya különösen ott volt magas, ahol a szülő egyedül, két vagy több kiskorú gyermeket nevelt (2. táblázat).

Az egyedülálló szülők körében magasabb a legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkező anyák aránya: míg a kétszülős családok körében 21%-ot, addig az egyszülősök körében 33%-ot tesz ki (2. táblázat).

Az egyszülős családok nagyobb valószínűséggel szegényednek el, mint a kétszülősök. 2013-ban a teljes népességen belül 14,3%-ot tett ki a szegények aránya; a gyermeket nevelő kétszülős családban élők 17,9%-a, az egyszülős családokban élőknek pedig 34,3%-a tartozott a jövedelmi szegények körébe (Eurostat).

Mindezek az adatok jól jelzik, hogy az egyszülős családok számos tekintetben hátrányosabb helyzetben vannak, mint az együttélő párkapcsolaton alapuló gyermekes családok. Ugyanakkor azt is látjuk, hogy heterogén társadalmi csoportról van szó, amely demográfiai tényezők (pl. gyermekszám, családszerkezet) és társadalmi rétegjellemzők (pl. munkaerő-piaci aktivitás, a szülő iskolai végzettsége) mentén is differenciált.

TÉNYEK AZ EGYSZÜLŐS CSALÁDOKRÓL LONGITUDINÁLIS MEGKÖZELÍTÉSBN

Az egyszülős családi státuszba való belépés és az onnan történő kilépés dinamikájának vizsgálatára a panel vizsgálatok a legalkalmasabbak, ugyanakkor keresztmetszeti adatokból is készíthetünk becsléseket arra vonatkozóan, hogy mekkora azoknak a gyermekeknek/szülőknek az aránya, akik életpályájuk során éltek már ilyen családszerkezetben. A gyermekekre vonatkozó becslések elkészítéséhez viszonylag kevés információ is elégséges, hiszen feltételezhetjük, hogy akik jelenleg mozaikcsaládban élnek – azaz egyik szülőjük nem biológiai szülő – azok döntő többsége legalább egy alkalommal rövid ideig élt egyszülős családban is. Ha a mozaikcsaládban és az egyszülős családban élő gyermekek számát összeadjuk, akkor közelítőleg meg tudjuk becsülni azok arányát, akik addigi életpályájuk során éltek már egyszülős családban.

Természetesen ez a megközelítés nem becsli pontosan az egyszülős családban valaha is élt gyermekek arányát, hiszen előfordulhat, hogy a biológiai szülő elválása után a gyermek közvetlenül egy mozaikcsaládba kerül, tehát a két együttélési forma közé időben nem ékelődik be egy egyszülős együttélési forma. Az is lehetséges, hogy a gyermek már egy mozaik családba született, azaz egyik

biológiai szülőjével sohasem élt együtt, de születésekor az öt nevelő szülő már újabb partnerkapcsolatban élt. Ezeknek az eseteknek az aránya azonban feltehetően elég alacsony.

Mindezekkel a megszorításokkal, a fenti megközelítést használva megállapíthatjuk, hogy 2011-ben a 18 éves és annál fiatalabb gyermekek 27%-a élt már élete során egyszülős családban. Minél idősebb egy gyermek, annál nagyobb esélye van arra, hogy megtapasztalja ezt a családszerkezeti formát. Számításaink szerint a 15–18 év közötti gyermekek 37%-ának az életében volt már olyan periódus, amikor csak az egyik szülője nevelte (3. táblázat).

3. táblázat: A 18 éves és fiatalabb gyermekek megoszlása a családi együttélési forma szerint, 2011 (%)
Children aged 18 and below by family structure and age group (%)

Korcsoport	Kétszülős családok				Egyszülős családok (E)	Összesen (A+B+C+D+E)	Egyszülős családban élt már (B+C+E)
	mindketten biológiai szülők (A)	csak az anya biológiai szülő (B)	csak az apa biológiai szülő (C)	egyik sem biológiai szülő (D)			
0 – 2	82,3	1,2	0,7	3,7	12,0	100,0	14,0
3 – 5	78,1	2,8	0,8	3,7	14,6	100,0	18,2
6 – 9	71,2	5,2	1,1	3,4	19,0	100,0	25,3
10 – 14	64,2	7,8	1,5	2,7	23,7	100,0	33,0
15 – 18	60,2	8,5	1,9	2,4	27,0	100,0	37,3
0 – 18	69,7	5,6	1,3	3,1	20,3	100,0	27,2

Megjegyzés: Csak az egy családban élőkre számítva.

Forrás: Harcsa – Monostori 2014.

A hazai és a nemzetközi kutatások is azt mutatják, hogy az egyszülős családdá válás kockázata szoros összefüggésben áll a szülők iskolai végzettségével, de míg számos nyugat-európai országban a magasabb iskolai végzettségűek körében gyakoribb az egyszülős státusz, addig Magyarországon az alacsonyabb iskolai végzettségűek kockázata a magasabb. Adataink azt mutatják, hogy az alacsonyabb végzettségű anyák gyermekeinek az átlagnál nagyobb, míg a magasabb végzettségű anyák gyermekeinek kisebb aránya volt már egyszülős státuszban az életpályája során. A legfeljebb általános iskolai végzettségű anyák gyermekeinek 30, a felsőfokú végzettségűekének pedig 21%-a élt már egyszülős családban (4. táblázat).

4. táblázat: A 18 éves és fiatalabb gyermekek megoszlása a családi együttélési forma és az anyák iskolai végzettsége szerint, 2011 (%)

Children aged 18 and below by family structure and educational attainment of mother (%)

Az anya iskolai végzettsége	Kétszülős családok				Egyszülős családok (E)	Összesen (A+B+C+D+E)	Egyszülős családban élt már (B+C+E)
	mindketten biológiai szülők (A)	csak az anya biológiai szülő (B)	csak az apa biológiai szülő (C)	egyik sem biológiai szülő (D)			
	ISCED 0-1	62,7	7,0	1,9			
ISCED 2	68,5	7,4	1,3	3,0	19,9	100,0	28,6
ISCED 3-4	71,8	5,4	1,2	2,2	19,5	100,0	26,1
ISCED 5-8	79,2	3,4	1,0	1,3	15,0	100,0	20,7

Megjegyzések: (1) Csak az egy családban élőkre számítva. (2) Az iskolai végzettség szerinti szintek: ISCED 0-1: legfeljebb általános iskola; ISCED 2: szakmunkásképző, szakiskola; ISCED 3-4: érettség; ISCED 5-8: diploma.

Forrás: 2011. évi népszámlálás. A szerző saját számítása.

A keresztmetszeti adatokon nyugvó kutatások mellett további adatok is igazolják, hogy az egyszülős családba való be- és kilépés dinamikája jelentős, sokkal többen éltek már ilyen családszerkezeti formában életpályájuk során, mint azt a keresztmetszeti adatok alapján gondolnánk. Korábbi panelkutatásunkban azokat az anyákat vizsgáltuk, akik 2004-ben 21 és 50 év közöttiek voltak; azt figyeltük meg, hogy 2008-ra hogyan változik meg a státuszuk. Azt találtuk, hogy a gyermeküket egyedül nevelő anyák 70%-a négy évvel később is ugyanebben a státuszban volt, de közel harmaduk kilépett belőle. Az egyszülős státuszról kilépő anyák döntő többsége újabb partnerkapcsolatot létesített, és jelentős kisebbségben voltak azok, akiknek a gyermeke időközben elhagyta a szülői házat. Megjegyzendő, hogy a 2008-ban egyszülősként élő anyák kétharmada már 2004-ben is egyszülős volt. A 2008-ra egyszülőssé válók döntő többsége pedig négy évvel korábban párkapcsolatban élt (Monostori 2013).

ELMÉLETI HÁTTÉR ÉS KUTATÁSI KÉRDÉSEK

Jelen kutatásunkban annak vizsgálatára fókuszálunk, milyen kockázata van annak, hogy a kétszülős családok egyszülőssé váljanak, hogy az életpálya mely szakaszán következik ez be nagyobb valószínűséggel, és hogy milyen demográfiai jellemzők függenek össze az egyszülős családdá válással.

A családformák pluralizációjának tétele

A családi átmenetek kérdésének egyik lehetséges értelmezési kerete a családformák pluralizációjának tétele. Noha a családformák pluralizációjának tétele széles körben elfogadott és alkalmazott teoretikus keret az utóbbi évtizedek családszerkezeti változásainak leírására, a pluralizálódás tényleges tartalmára vonatkozó állítások színes képet mutatnak az erre vonatkozó szakirodalomban. Témánkra vonatkozóan az a legfontosabb megállapítása, hogy az utóbbi évtizedekben a fejlett országok többségében csökken a házasságra épülő gyermekes családok aránya, és növekszik az életjársí kapcsolaton alapuló, az egyszülős, a mozaik- és a multinukleáris családok aránya. Ezek a folyamatok alapvetően az individualizációval függnek össze (Beck – Beck-Gernsheim 2002, Vaskovics 2014).

A családformák diverzifikálódása, illetve az ezt mozgató tényezők makro- és mikroszinten is leírhatók. Makroszinten ez azt jelenti, hogy a válások növekvő arányának következtében a gyermekes családok körében emelkedik az egyszülős családok aránya. Mikroszinten pedig az életpályák destandardizálódásában, a családszerkezeti változások gyakoribbá válásában, az egyes családformákban eltöltött idő rövidülésében írható le.

A makroszintű változások és a mikroszinten végbemenő dinamikák nem mindig mutatnak ugyanabba az irányba. Elképzelhető például az, hogy az egyszülős családok keresztmetszeti adatfelvételekből számított aránya nem változik lényegesen, miközben az életpályán belüli érintettség dinamikusan növekszik. Azaz egyre többen éltek meg az addigi életpályájuk során az egyszülős státuszt, de a keresztmetszeti adatokban ez nem vagy kisebb mértékben mutatkozik, mivel nagyobb dinamikával történik az egyszülős státusból való kilépés is. Hipotéziseinket a mikroszintű dinamikákra, az egyszülős családstatuszban való érintettségre fogalmazzuk meg.

Hipotézisek:

H1. A családformák pluralizációjának tételére alapozva feltételezhetjük, hogy a fiatalabb születési kohorszoknak nagyobb a kockázatuk az egyszülős családdá válásra, mint idősebb társaiknak.

H2. Azt is feltételezzük, hogy a fiatalabb kohorszoknál az egyszülős családdá válás a családi életpálya korábbi szakaszán következik be. Ez nem azt jelenti, hogy a fiatalabb kohorszokba tartozók fiatalabb életkorban válnak el, hanem azt, hogy a családi életciklus korábbi szakaszában (például az első gyermekük születése utáni korábbi időpontban).

H3. Ha elfogadjuk a családformák pluralizációjának tételét a családi életciklus gyorsabb ütemű változásaira, akkor azt is feltételezhetjük, hogy az egyszülős státusz az életpályán rövidebb ideig tart, mint korábban, hiszen ebből a státuszból is hamarabb lépnek ki az érintettek, mint régebben.

Az egyszülössé válás demográfiai meghatározói

Házasság vs. élettársi kapcsolat

Ahogy korábban is említettük, az egyszülős családok legjellemzőbben válás útján keletkeznek. Azt is tudjuk, hogy a kapcsolatok felbomlása erőteljesen függ a partnerkapcsolat típusától (Földházi 2015). A korábbi kutatások arra is rámutattak, hogy az élettársi kapcsolatok sokkal bomlékonyabbak, mint a házasságok. Ugyanakkor az élettársi kapcsolatok elterjedtsége és jellemzői változnak. Kérdéses, hogy az élettársi kapcsolatok – amelyek tapasztalataink szerint napjainkban nagyon erőteljesen terjednek – még mindig bomlékonyabbnak számítanak-e a házasságokhoz viszonyítva. Az is kérdéses, hogy a gyermekek jelenléte hogyan befolyásolja a házasságok és az élettársi kapcsolatok stabilitását. Továbbá, hogy az élettársi kapcsolatok nagyobb instabilitására utaló kutatási eredmények vajon érvényesek-e a gyermeket nevelők körére is.

Konvergencia-tézis

A konvergencia-tézis alaptétele, hogy az élettársi kapcsolatok elterjedésével a házasságban és az élettársi kapcsolatban élők partnerkapcsolatának jellemzői számos vonatkozásban közeledtek egymáshoz. Az élettársi kapcsolatok szerepe, megítélése és elfogadottsága az utóbbi évtizedekben alapvetően megváltozott. A partnerkapcsolatoknak ezen formája nem egy rövid távra szóló, gyermek nélküli szakasz az életpályán, hanem sokak számára egy stabil együttélési forma, amelyben gyermekek születnek és nevelkednek.

Ahogy Kiernan is leírja (Kiernan 2004), az élettársi kapcsolatok elfogadottsága folyamatos átalakuláson megy keresztül, amelynek négy szakaszát különböztethetjük meg. Az első szakaszban az élettársi kapcsolat egy rejtett, deviáns magatartásforma a társadalom szemében. A második szakaszban a házasság előszobájának tekintik, egyfajta próbaházasságnak. A harmadik szakaszban a házasság alternatívájává válik, a negyedikben pedig már nincs lényegi különbség a házasság és az élettársi kapcsolat megítélése között. Kiernan szerint ezen a szakaszokon minden európai ország keresztül megy, csupán az a kérdés,

hogyan milyen ütemben zajlik ez a folyamat. Az viszont mindenhol egyértelmű, hogy a folyamat a konvergencia irányába tart.

Szintén a konvergenciát feltételezi az az elmélet is, amely szerint a társadalom különböző intézményei, így a család is, egyre kevésbé intézményesülnek, azaz az együttélési formák, a családszerkezetek keretei meglazulnak, számos formát ölthetnek (Cherlin 2004). Emögött a gyengülő társadalmi normák állnak, amelyek manapság sokkal kevésbé szabályozzák az egyének életét, mint korábban, így az együttélési formák számtalan típusa egyre elfogadottabbá válik. Sőt a partnerkapcsolatok egyéni életúton belüli formái, azok sorrendje is nagy változatosságot mutat. Egyesek előzetes együttélés nélkül házasságot kötnek, mások élettársi kapcsolat után lépnek házasságra, egyre többen vállalnak gyermeket a házasság megkötése előtt, és maradnak élettársi kapcsolatban hosszabb távon, megint mások élettársi kapcsolatban vállalnak gyermeket, majd összeházasodnak. A kapcsolatok esetleges felbomlása után egyesek újránházasodnak, mások élettársi kapcsolatot létesítenek, és vannak, akik partnerükkel nem költöznek egy fedél alá. Az ily módon színesebbé váló világban az egyes együttélési formák tényleges tartalma közeledik egymáshoz.

Számos demográfus és szociológus pusztán azt a tényt, hogy egyre több és több gyermek születik élettársi kapcsolatban, már a házasság és az élettársi kapcsolatok „közeledésének”, az együttélési formák konvergenciája jeleként értelmezik (Seltzer 2000, Raley 2001, Kiernan 2004, Musick 2007, Perelli-Harris et al. 2012, Harcsa – Monostori 2014).

Egyesek úgy érvelnek, hogy a gyermek vállalása egy hosszú távú elköteleződés jele, így nincs valódi jelentősége az együttélés formájának. A házasságban és az élettársi kapcsolatban élő gyermekes párok számos döntést együtt hoznak meg, megosztják bevételeiket, közösen nevelik gyermekeiket és tartják a kapcsolatot mindkét szülő rokonságával. Ily módon a házasság és az élettársi kapcsolat tartalmi megkülönböztetése egyre kevésbé érvényes tétel (Musick 2007).

Divergencia-tézis

A fentebb megfogalmazottakkal ellentétes állítást fogalmaz meg a divergencia tétele, amely nem csupán a házasság és az élettársi kapcsolat között jelenleg is fennálló különbséget hangsúlyozza, hanem még a távolodást is. Ez a megközelítés úgy érvel, hogy miután egyre kevesebben kötnek házasságot, egyre inkább növekszik a házasságkötések szimbolikus jelentősége. Akik házasságot kötnek, azok erőteljesen akarják hangsúlyozni együvé tartozásukat. Ily módon a házasságkötések kevésbé lesznek elterjedtek, ugyanakkor sokkal szelektíveb-

bek, mint korábban. Azaz, míg korábban az élettársi kapcsolatok szelektivitása volt meghatározó, napjainkban a házasságoké. A házasságot, különösen az előzetes együttélés nélküli házasságot vállalók tradicionális értékeket vallanak a családi élet számos aspektusát, így a gyermekvállalást tekintve is (Cherlin 2004, 2009).

Mások empirikus alapokra támaszkodva állítják, hogy a házasságok és az élettársi kapcsolatok közötti különbségtételnek még napjainkban is nagy jelentősége van (Andersson – Philipov 2002, Heuveline et al. 2003, Wu – Musick 2008, Goodman – Greaves 2010, Perelli-Haris 2013). Az élettársi kapcsolatban élők társadalmi háttere eltér a házasságban élőkétől, az előbbiek kevésbé kötődnek tradicionális családi értékekhez, párkapcsolati elkötelezettségük kevésbé hangsúlyos, ez az oka annak, hogy az élettársi kapcsolatok bomlékonyabbak, mint a házasságok (Kiernan 2004, Liefbroer – Dourleijn 2006).

A partnerkapcsolat formálódásának hatása a partnerkapcsolat stabilitására

Számos empirikus kutatás foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy milyen különbségek írhatók le a partnerkapcsolatok stabilitásában, ha a kapcsolatok történetét is figyelembe vesszük. Kérdés, hogy az előzetes együttélés nélküli, ún. közvetlen házasságok, ill. az élettársi kapcsolatok után kötött házasságok között vannak-e különbségek. Illetve hogyan befolyásolja a párkapcsolatok stabilitását, hogy a gyermek a házasságkötés előtt vagy az után születik meg (Musick – Michelmore 2014).

Több empirikus kutatás is igazolja, hogy azok a párok, akik a házasságkötésük előtt élettársi kapcsolatban éltek együtt, nagyobb eséllyel válnak el, mint a közvetlen házasságban élők. Annak ellenére van ez így, hogy az élettársi kapcsolatban élő pároknak lehetőségük van a partnerük megismerésére, az együttélés megtapasztalására (Amato – James 2010, Lyngstad – Jalovaara 2010). Az erre vonatkozó empirikus eredményeket szintén a szelektivitás tételével magyarázzák, vagyis azok a párok is kevésbé vallanak tradicionális értékeket, akik élettársi kapcsolat után házasodnak össze.

Az időbeli változásokra fókuszáló kutatások azt is jelzik, hogy minél elterjedtebbé válnak azok a házasságok, amelyeket együttélés előzött meg, annál kevésbé szelektív ez a partnerkapcsolati minta. Azaz az előzetes együttélés nélküli és az előzetes együttélést követő házasságok bomlékonysága között egyre kisebb a különbség (Hewitt – De Vaus 2009).

A gyermek születésének időzítésére vonatkozó kutatások eredményei nem mutatnak egy irányba. Néhány kutatás azt igazolta, hogy házasságokon belül azok a párkapcsolatok bomlékonyabbak, amelyekben a gyermek a házasságkötés előtt született (Waite – Lillard 1991). Manning és társai viszont azt igazolták, hogy ha a gyermek élettársi kapcsolatba születik, de azután a szülők házasságot kötnek, akkor a partnerkapcsolat felbomlásának esélye kisebb, mint azoknál, akik mindvégig élettársi kapcsolatban éltek (Manning et al. 2004). Musick és Michelmore pedig azt találták, hogy a partnerkapcsolat bomlékonyságát tekintve nincsen szignifikáns különbség a házasságban élő gyermekes párok között, függetlenül attól, hogy a házasságkötés előtt együttéltek-e vagy sem (Musick – Michelmore 2014).

A párkapcsolatok alakulása Magyarországon

Magyarországon az elmúlt néhány évtizedben folyamatosan növekedett az élettársi kapcsolatban élők aránya, és a gyermekek egyre nagyobb hányada születik élettársi kapcsolatban. 1990 és 2010 között a házasságon kívül született gyermekek aránya 13%-ról 41%-ra növekedett. Döntő többségük élettársi kapcsolatban élő szülők gyermeke. Összességében azonban a gyerekek nagyobb hányada még mindig házasságban élő szülők gyermekeként jön a világra. Továbbá jellemző minta, hogy az élettársi kapcsolatban élő szülők nem kevés hányada a gyermek megszületése után házasságot köt (Pongrácz 2012). Mindezeket tekintve 2011-ben a 15 éves vagy fiatalabb gyermeket nevelő családok 61%-a házasságon alapul, 19%-a pedig élettársi kapcsolaton, továbbá a gyermekek 21%-a egyszülős családban él. Ez utóbbi csoportot adatok hiányában nem tudjuk aszerint megbontani, hogy korábban volt-e együttélő partnere a szülőnek, és ha igen, akkor az házasság vagy élettársi kapcsolat volt-e.

Mindezek alapján az alábbi hipotéziseket fogalmazhatjuk meg:

Hipotézisek:

H4. Az élettársi kapcsolatban élő szülőknek nagyobb esélyük van arra, hogy kapcsolatuk felbomoljon, mint a házasságban élőknek.

H5. A partnerkapcsolat jellege a gyermek születésekor meghatározza a kapcsolat stabilitását, még akkor is, ha a partnerek később házasságot kötnek.

Milyen szerepe van a gyermekek számának a kapcsolat stabilitásában?

A párkapcsolat felbomlásának kockázata nem állandó a családi életciklus folyamán. Az eddigi empirikus kutatások azt találták, hogy a válás kockázata az első években növekszik. Ezután a kockázat folyamatosan csökken, ahogyan a párok anyagi és érzelmi vonatkozásban egyre többet és többet investálnak a kapcsolatukba (Lyngstad – Jalovaara 2010).

A gyermekek egyfajta „közös beruházásnak” tekinthetők, ami általában véve csökkenti a válás kockázatát (Földházi 2009), ugyanakkor az is empirikus tény, hogy a 2000-es évek első évtizedében a felbomló házasságok 60%-ában kiskorú gyermekek is éltek.

A gyermekes szülők párkapcsolati bomlékonyságára vonatkozó empirikus kutatások megállapítják, hogy a gyermekek számának és életkorának hatása van arra, hogy mennyire marad tartós együttélési forma a szülők kapcsolata (Waite – Lillard 1991, Steele et al. 2005, Kalmijn – Poortman 2006, Svarer – Verner 2006, Coppola – Di Cesare, 2008). Néhány kutatás a legidősebb és a legfiatalabb gyermek életkorának hatását vizsgálta, és kimutatta, hogy a legidősebb gyermek az iskoláskor kezdetéig stabilizálja a kapcsolatokat, míg a többi gyermeknél ez a stabilizáló hatás csak kisgyermekkorban, a gyermek első néhány évében jellemző. Mások nem találtak ilyen összefüggéseket.

Hipotézisek:

H6. A házasságok és az élettársi kapcsolatok felbomlásának kockázata függ a gyermekek életkorától. A legmagasabb kockázati időszak a legidősebb gyermek 3 és 14 éves kora közötti időszak.

H7. Minél több gyermek él a családban, annál kisebb a szülők válásának kockázata.

ADATOK ÉS MÓDSZEREK

Kutatásunkban a Népeségtudományi Kutatóintézet Életünk Fordulópontjai című panel adatfelvételére támaszkodtunk. Az adatfelvétel kapcsolódik a Generations and Gender Programme-hoz, amelynek keretében több európai országban is hasonló tematikájú panel adatfelvételt hajtottak végre. Az adatfelvétel alkalmas arra, hogy a kérdezettek partnerkapcsolat- és gyermekvállalás-történetét megrajzoljuk, illetve az életpálya családszerkezeti változásait

nyomon kövessük. Az *Életünk Fordulópontjai* c. adatfelvétel négy hullámból áll (2001, 2004, 2008, 2012), és a kérdezettek életének egy 11 éves időszakát fogja át (2001 és 2012 között). Minden olyan eseményről, amely 2001 előtt, illetve két adatfelvételi hullám között történt, retrospektív adatok állnak rendelkezésre. A négy felvételi évben 8103 személyről készült sikeres interjú.

Tanulmányunkban azoknak a nőknek az életpályáját tanulmányozzuk, akik az adatfelvétel-sorozat első időpontjában, 2001-ben 18–49 év közöttiek voltak, azaz 1952 és 1983 között születtek. A teljes partner- és gyermekvállalás-történetet vizsgálva a mintát leszűkítettük azokra, akiknek már született gyermeke, és akiknek a gyermeke párkapcsolatban – házasságban vagy élettársi kapcsolatban – jött világra. Ezzel a szűkítéssel 2179 nő életpályáját vizsgáltuk. A vizsgált vagy kockázati időszak kezdetének minden esetben azt az időpontot tekintettük, amikor a pár első gyermeke megszületett. A kockázati idő végét pedig az az időpont jelentette, amikor a gyermek elérte a 18. életévét. Mivel a különböző események bekövetkezésének időpontjáról nagyon pontos adataink vannak, azaz nem csupán az évet, hanem a hónapot is ismerjük, meglehetősen részletesen tudjuk elemezni az egyes események bekövetkezésének sorrendjét. Elemzésünkben tehát 18 év, azaz 216 hónap eseményeit figyeljük meg.

Mivel kutatásunkban a partnerkapcsolat felbomlásával létrejövő egyszülős státusz vizsgálatára koncentrálunk, vizsgálatunkból kizártuk azokat a nőket, akik első gyermekük születésekor nem éltek partnerkapcsolatban. Az 1952 és 1983 között született gyermekes nőknek ez a 9%-át jelentette. Más adatokkal összevetve ez az arány alulbecslésnek tűnik. A népmozgalmi statisztikák szerint például 2013-ban 11%-ot tett ki azoknak az anyáknak az aránya, akik a gyermekük születésekor nem nyilatkoztak az apa személyéről (Kapitány – Spéder 2015). Feltehetőleg, hogy ezek az édesanyák biztosan nem élnek együtt gyermekeik apjával. Ehhez hozzá kell számolnunk azokat is, akik nyilatkoznak az apa személyéről, de a gyermek születésétől nem élnek vele együtt. Tehát az együttélés szempontjából a 11% is alulbecslés. Más kutatások úgy próbálták megközelíteni a kérdést, hogy megvizsgálták, a Népszámlálás időpontja előtt legfeljebb fél évvel szült nőknek mekkora aránya él pár nélkül. A gyermekét egyedül nevelő nők aránya ebben a körben 15% volt (Harcza – Monostori 2014). A gyermeküket egyedül nevelő apák szintén kimaradtak elemzésünkől, alapvetően azért, mert nagyon kevesen vannak, és a mintanagyságunk nem teszi lehetővé vizsgálatukat. Ugyanakkor az egyszülős családok több mint 90%-ában a nők nevelik gyermekeiket, így ha az egyszülős családdá válást a női életpályán vizsgáljuk, akkor a jelenség nagy lefedettségét érzük el.

5. táblázat: A teljes mintából történő kiválasztás lépései
Steps of sample restriction

Az Életünk Fordulópontjai Adatfelvétel mintája és almintája	Esetszám
A teljes minta	8103
Nők, akik 2001-ben 18–49 év közöttiek (születési évük 1952 és 1983 között)	2808
gyermekük van	2383
első gyermekük házasságban vagy élettársi kapcsolatban született	2179

A legtöbb egyszülős család a partnerkapcsolat felbomlásával keletkezik, ugyanakkor az egyik szülő halála is vezethet ehhez a családszerkezethez. Kutatásunkban nem tudjuk megkülönböztetni egymástól a két utat, ugyanakkor utóbbi az adott életkorban nyilvánvalóan elég ritka útja az egyszülős családdá válásnak.

Azok a nők, akik a párkapcsolat felbomlása után azonnal újabb párkapcsolatot alakítanak ki, nem jelennek meg gyermekeiket egyedül nevelő szülőként, hiszen mindvégig partnerkapcsolatban éltek.

Tanulmányunkban egyszülős családnak tekintettük azokat a családokat, amelyekben egy szülő él a háztartásban nevelkedő gyermekkel. Ezt strukturális megközelítésnek tekintjük, nem pedig funkcionálisnak. Azt ugyanis nem vizsgáljuk, hogy a gyermekeknek milyen a kapcsolatuk a háztartáson kívül élő szülőjükkel, és nem képezi kutatásunk tárgyát az sem, hogy a külön háztartásban élők hogyan osztják meg egymás között a gyermekek nevelésével kapcsolatos feladatokat. Számos esetben a szülők tökéletesen elláthatják szülői funkcióikat külön háztartásból is: anyagi és érzelmi támogatást nyújthatnak, közös családi programokat szervezhetnek, a gyermekeknek szoros kapcsolatuk lehet az anyai és az apai ág nagyszüleivel is.

Nem tekintjük egyszülős családoknak azokat, akiknél az együttélő apa nem biológiai szülő, de az anya partnereként, szülői feladatokat legalább részben el látva él a háztartásban.

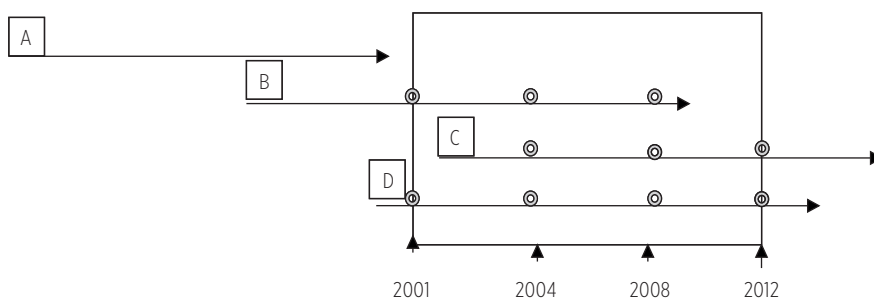
Az elemzésünk során az anyai életpálya első 18 évét vizsgáltuk, függetlenül attól, hogy ez a szakasz az adatfelvételi hullámok által lefedett évekre, azaz a 2001 és 2012 közötti szakaszra vonatkozott-e vagy sem. Ebből következően az adott panel hullám időpontjára (2001, 2004, 2008 és 2012) és az évek közötti, illetve a 2001 előtti időszakra vonatkozóan retrospektív adatokat is használtunk (2. ábra). A retrospektív adatok mindig gyengébb adatminőséget jelentenek, mint az egy aktuális időpontra vonatkozóak. Ez főként azoknál az eseteknél je-

lent problémát, amelyeknél az első gyermek születése jóval 2001 előtt történt, hiszen ekkor a vizsgált időszak egésze vagy nagy része az adatfelvétel előtti időszakra esik. Nyilvánvalóan a rövidebb párcapcsolatok, a kevésbé stabil kapcsolatok ezeknél az eseteknél könnyebben merülhetnek feledésbe, és az is bizonytalanabb, hogy a különböző életesemények, azaz a partnerkapcsolat kialakítása, felbomlása, a gyermek születése pontos sorrendben és pontos kezdeti és végső időponttal kerüljenek rögzítésre.

Ezeknek a kezelésére nincsenek módszereink, csupán az eredményeink korlátait jelenítik meg.

2. ábra: Az anyai életpálya összeállításának adatforrásai és a cenzoráltság
Data sources of mother's life course and censored cases

Megjegyzés: (1) A nyílak kezdete mindig az első gyermek megszületésének időpontját jelzi, a vége pedig azt az időpontot, amikor a gyermek eléri a 18 éves kort. (2) Az A azokat az eseteket mutatja be, ahol a vizsgált életszakasz teljes egésze 2001 előtti időszakra esik, az információk retrospektív adatokon nyugszanak. A B olyan eseteket fed le, ahol az információk egy része retrospektív, míg 2001–2012 között 3 alkalommal is történik adatgyűjtés a demográfiai eseményekről. A C típusba soroltaknál a megfigyelési időszak kezdete 2001 és 2012 közé esik, 3 kérdésessel, de nem tudjuk megfigyelni a kockázati időszak teljes hosszát, azaz az ide sorolt eseteket cenzorálniuk kell tekinteni. És végül a D típusba azok tartoznak, ahol a kockázati időszak nagyon nagy része 2001 és 2012 közé esik, 4 kérdés is történt, viszont nem látjuk a kockázati időszak végéig az életpályát, tehát ezek az esetek is cenzoráltak.

Tanulmányunkban elsőként arra vonatkozóan végeztünk számításokat, hogy a nő életpálya egy meghatározott szakaszában milyen kockázata van az egyszülő családdá válásnak. A cenzorált esetek kezelésére a Kaplan–Meier kummulatív eloszlás függvényt használtuk, a többváltozós oksági elemzéseknél pedig Cox-regressziót használtunk. Ez utóbbi esetben adatbázisunkat személyi szintről esemény szintre konvertáltuk, amelyben minden vizsgálati hónap egy esetet képezett. Ez az adatbázis 405 859 esetet tartalmazott. A kockázati időszak a legidősebb gyermek megszületésétől annak 18 éves koráig tartott. A kockázati periódus alatt összesen 560 esemény történt, azaz 560 anya vált egyszülőssé a megfigyelt időszakban.

Többszörösen elemzésünkben az egyszülössé válást befolyásoló független ismérveket egyesével vontuk be a modellekbe, ezáltal érzékelhetővé válik a különböző változók és azok kombinációjának hatása a függő változóra. Végül modellekbe a legnagyobb hatást gyakorló ismérveket vontuk be.

Tanulmányunkban kizárólag az első egyszülővé válás eseményét vizsgáltuk, azaz ha egy anya partnerkapcsolata felbomlott akkor nem figyeltük tovább az életpálya későbbi eseményeit.

A GYERMEKET NEVELŐ NŐK PARTNERKAPCSOLAT TÖRTÉNETE

Kutatásunkban elsőként a gyermeket nevelő nők partnerkapcsolat- és gyermekvállalás-történetét vizsgálva a legidősebb gyermek 18 éves koráig tartó szakaszát tekintettük át. Azt vizsgáltuk, hogy az adott csoportba tartozó nőknek mekkora aránya élte már meg az egyszülő stáust.

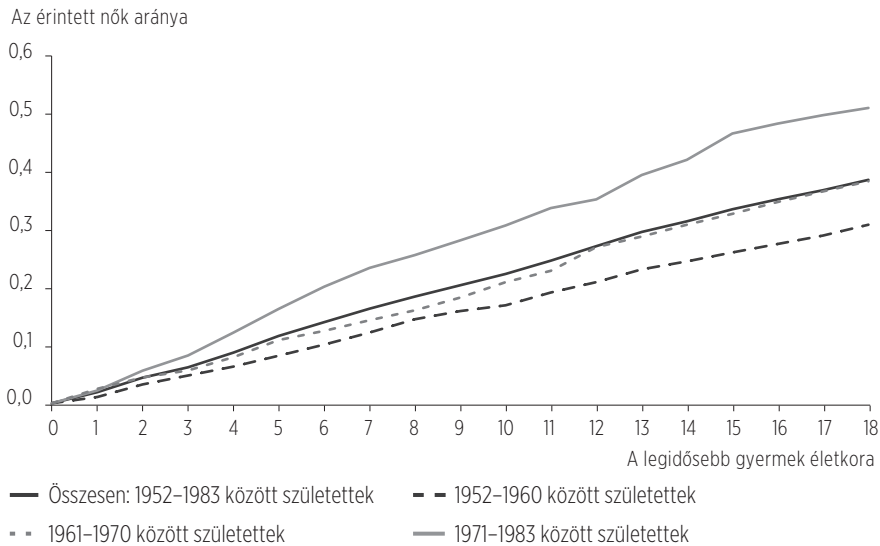
A kumulatív eloszlás függvények azt mutatják, hogy az 1952 és 1983 között született nőknek 39%-a nevelte már egyedül a gyermekét (3. ábra). Számításaink szerint a vizsgált populáció különböző születési kohorszaiban szignifikáns különbségek vannak e vonatkozásban. A fiatalabb kohorszokba tartozó anyák nagyobb valószínűséggel váltak egyszülővé, mint az idősebbek. Az általunk vizsgált legfiatalabb kohorszban, az 1971 és 1983 között születettek körében 51%-os volt az érintettség, miközben a legidősebb, 1952 és 1983 között születetteknel 31%-os. Az 1961 és 1970 között született anyáknak pedig 38%-a nevelte már egyszülőként a gyermekét (3. ábra).

A párkapcsolat felbomlásának valószínűsége a családi életciklus két pontján emelkedik meg a korábbiaknál nagyobb mértékben. Az egyik ilyen pont a legidősebb gyermek 4–6 éves kora között van, míg a másik 11–13 éves kora között. Ezután a felbomlási valószínűség csökken.

A fiatalabb születési kohorszba tartozó anyák a családi életciklus korábbi szakaszában, a legidősebb gyermekük fiatalabb korában válnak egyszülővé. A 6. táblázat adatai azt mutatják, hogy a legidősebb gyermek különböző életkorában (3, 7, 15 és 18 évesen) mekkora azoknak az anyáknak az aránya, akik egyszülővé váltak. Az 1971 és 1983 között született anyák 8%-ának a partnerkapcsolata már a legidősebb gyermeke 3 éves koráig tartó szakaszban felbomlott. Közel minden negyedik anya a gyermek 7 éves koráig megtapasztalta ezt a családszerkezeti formát. A gyermek 15 éves koráig az anyák 47%-a, 18 éves koráig pedig már több mint fele nevelte egyedül a gyermekét.

3. ábra: Azoknak az anyáknak az aránya, akik a gyermek adott életkoráig megélték az egyszülős státuszt

The proportion of women who were in lone parent status up to age of 18 of their oldest child

Módszer: Kaplan–Meier kumulatív eloszlás függvény.

Forrás: Életünk Fordulópontjai Adatfelvétel. A szerző saját számítása.

6. táblázat: Azoknak az anyáknak az aránya, akik a legidősebb gyermekük meghatározott életkoráig egyszülössé váltak (%)

Cumulative percentage of mothers who have entered lone parent status up to a given age of their first child (%)

Az anyák születési éve	A legidősebb gyermek életkora			
	3 év	7 év	15 év	18 év
1952–1960	4,8	12,2	26,1	30,9
1961–1970	5,7	14,4	30,9	38,4
1971–1983	8,3	23,4	46,6	51,1
1952–1983	6,2	16,3	31,4	38,6

Módszer: Kaplan–Meier kumulatív eloszlás függvény.

Forrás: Életünk Fordulópontjai Adatfelvétel. A szerző saját számítása.

A következőkben azt vizsgáltuk meg, hogy a legidősebb gyermek 18 éves koráig mennyi időt töltöttek egyszülős státuszban az anyák. Miközben azt láttuk,

hogy a legfiatalabb kohorszok nagyobb valószínűséggel válnak egyszülössé, és nagyobb azoknak az aránya, akik a családi életciklus korábbi életszakaszában kerülnek ebbe az élethelyzetbe, számukra átlagosan rövidebb ideig tart ez az időszak. Az 1971 és 1983 között született anyák átlagosan a legidősebb gyermekük első 18 éve alatt 65 hónapot, az 1961 és 1970 között születettek 78 hónapot, az 1952 és 1960 között születettek pedig 73 hónapot töltöttek egyszülős státuszban (7. táblázat).

7. táblázat: Az egyszülős státuszban eltöltött hónapok száma a legidősebb gyermek 18 éves koráig
Number of months in lone parenthood up to the age of 18 of first child

Az egyszülős státuszban eltöltött hónapok száma az érintett anyák körében	Az anyák születési éve			
	1952-1960	1961-1970	1971-1983	1952-1983
Átlagos hónapszám	73	78	65	74
A hónapok száma (%)				
1-12	9,2	15,3	9,1	12,1
13-36	19,9	20,3	13,8	19,3
37-60	17,7	11,3	23,8	15,4
61-120	32,4	28,4	36,2	31,0
több, mint 120 hónap	20,8	24,7	17,1	22,2
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Megjegyzés: Csak azokra az egyszülős családokra, amelyeket a legidősebb gyermek 18 éves koráig mindvégig meg tudunk figyelni. Továbbá ebben az esetben nem csupán az első egyszülős életszakaszra koncentráltunk, hanem a legidősebb gyermek 18 éves koráig tartó szakaszra.

Forrás: Életünk Fordulópontjai Adatfelvétel. A szerző saját számításai.

AZ EGYSZÜLŐS CSALÁDDÁ VÁLÁST MEGHATÁROZÓ DEMOGRÁFIAI TÉNYEZŐK

Az egyszülős családdá válást meghatározó demográfiai tényezők közül az anya születési évére, a partnerkapcsolat típusára és a gyermekek számára és életkorára koncentráltunk. A partnerkapcsolat típusát és a gyermekek jellemzőit időben változó tényezőkként vettük figyelembe.

Az anyák születési kohorsz szerinti vizsgálatából származó eredmények lényegében szorosan kapcsolódnak a korábbi kutatási eredményekhez. Minél fiatalabb kohorszba tartozik valaki, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy partnerkapcsolata felbomlik. Az 1952 és 1960 közöttieket referenciacsoportnak

tekintve az 1961 és 1970 között születetteknek 1,209, az 1971 és 1983 közöttieknek pedig 2,415-ször nagyobb esélyük van az egyszülős családdá válásra (1. modell). Ez a hatás a legtöbb esetben szignifikáns marad akkor is, ha egyéb demográfiai tényezőkkel és az iskolai végzettséggel is kontrolláljuk eredményeinket (8. és 9. táblázat).

A partnerkapcsolat típusát tekintve megvizsgáltuk a partnerkapcsolat felbomlásának valószínűségét azoknak az anyáknak a körében, akik az első gyermekük születésekor házasságban éltek, illetve akik élettársi kapcsolatban (2. modell). Ezután olyan, időben változó ismérveket is beépítettünk a modellbe, amelyek azt is figyelembe vették, hogy a későbbiekben hogyan alakult az adott párkapcsolat státusza (3. modell). Végül a partnerkapcsolat jellemzésére egy harmadik változót is képeztük, amely a házasságok kategóriáját további két csoportba osztotta. Az elsőbe azok tartoztak, amelyek élettársi kapcsolatként indultak, a másodikba pedig olyanok, amelyeket élettársi együttélés nem előzött meg (4. modell).

A második modellbe bevont változó az anyák partnerkapcsolatának típusát mutatja az első gyermekük születésekor. Eszerint azoknak az anyáknak, akik első gyermekük születésekor élettársi kapcsolatban éltek 2,392-szer nagyobb esélye van egyszülőssé válni, mint a házasságban élőknek (2. modell). Szignifikáns különbséget mértünk akkor is, ha a partnerkapcsolat típusát dinamikus változóként vontuk be a modellbe (3. modell). Ugyanakkor arra is kíváncsiak voltunk, hogy a partnerkapcsolat típusában bekövetkezett változások hogyan alakítják az egyszülőssé válás kockázatát. A negyedik modellünk azt mutatja, hogy azok az anyák, akik gyermekük születésekor élettársi kapcsolatban éltek, szignifikánsan nagyobb valószínűséggel válnak egyszülőssé, mint azok, akik gyermekük születésekor házasságban éltek. Másrészt azok, akik ugyan gyermekük születésekor élettársi kapcsolatban éltek, de azután összeházasodtak, nagyobb kockázatnak vannak kitéve, mint azok, akik már a gyermek születésekor is házasságban éltek. Ez utóbbit referenciacsoportnak tekintve a gyermek születésekor élettársi kapcsolatban, majd később házasságban élő szülők csoportjához tartozó esélyhányados 1,522. Viszont partnerkapcsolatuk felbomlásának kockázata alacsonyabb, mint azoké, akik mindvégig élettársi kapcsolatban éltek. Ez utóbbiaknak több mint két és félszeres (2,593) esélye van arra, hogy partnerkapcsolatuk felbomoljon a referenciacsoportnak tekintett házásokhoz képest.

8. táblázat: Az egyszülős családdá válás relatív kockázatai. 1952–1983 között született nők
Relative risk of becoming a lone parent. Females, birth cohorts 1952–1983

Magyarázó változók	1. modell		2. modell		3. modell		4. modell	
	Exp (B)	Szig.	Exp (B)	Szig.	Exp (B)	Szig.	Exp (B)	Szig.
<i>Születési kohorszok</i>								
1952–1960	ref.		ref.		ref.		ref.	
1971–1983	2,415	0,000	2,051	0,000	2,496	0,000	2,145	0,000
1961–1970	1,209	0,067	1,144	0,198	1,289	0,015	1,180	0,112
<i>Partnerkapcsolati forma I.</i>								
Az első gyermek megszületésekor házasság			ref.					
Az első gyermek megszüle- tésekori élettársi kapcsolat			2,392	0,000				
<i>Partnerkapcsolati forma II. (dinamikus változó)</i>								
Házasság					ref.			
Élettársi kapcsolat					2,269	0,000		
<i>Partnerkapcsolati forma III. (dinamikus változó)</i>								
Az első gyermek születésekor és azután is házasság							ref.	
Az első gyermek születésekor élettársi kapcsolat, majd házasság							1,522	0,056
Az első gyermek születésekor majd később is élettársi kapcsolat							2,593	0,000
-2 log likelihood	13437,893		13389,940		13278,621		13382,667	
Szignifikancia	0,000		0,000		0,000		0,000	
Elemszám	405 859							
Események száma	560							

A gyermekek száma egyértelműen kapcsolatot mutat a partnerkapcsolat stabilitásával (9. táblázat). Számításaink szerint a több gyermeket nevelő szülők partnerkapcsolatának stabilitása nagyobb, mint az egygyermeke-

seké. Ha referencia csoportnak azokat a családokat tekintjük, ahol legalább három gyermeket nevelnek, akkor az egygyermekes családokban több mint háromszoros esély van arra, hogy a szülők kapcsolata felbomlik (5. modell). Ugyanakkor az oksági kapcsolat iránya ebben az esetben nem egyértelmű, hiszen a partnerkapcsolat instabilitása okozhatja az alacsonyabb termékenységi mutatót, de az alacsonyabb gyermekszám meg is könnyítheti a kapcsolat felbomlását.

A gyermekszám és az egyszülőssé válás kockázata közötti kapcsolat akkor is szignifikáns, ha a hatást más demográfiai tényezőkkel kontrolláljuk.

Ahogy a korábbi empirikus kutatások is kimutatták, az élettársi kapcsolatban élők kevésbé jellemezhetőek tradicionális családorientált attitűdökkel. Ennek következménye az is, hogy az élettársi kapcsolatban élőknek kevesebb gyermeke születik, mint a házasságban élőknek. Ugyanakkor a mi számításaink azt mutatják, hogy a gyermekek száma akkor is szignifikánsan meghatározza a partnerkapcsolat felbomlásának kockázatát, ha más változókkal kontrolláljuk a hatást (7. modell).

Nem csupán a gyermekek száma, hanem a legfiatalabb gyermek életkora is különböző esélyeket rendel a partnerkapcsolat felbomlása mellé. Azoknak a kapcsolata bomlik fel legnagyobb eséllyel, ahol a legkisebb gyermek 0–3 év közötti. Ezután a kockázati értékek csökkennek (6. modell).

A demográfiai változók közül tehát három meghatározó ismérvet emelünk be a végső modellbe (7. modell): az anya korcsoportját, a gyermekek számát a családban és a kapcsolat típusát aszerint, hogy a gyermek születésekor házasság vagy élettársi kapcsolat volt-e, és hogy hogyan változott az idő során. Kontrollváltozóként emeltük be az anya iskolai végzettségét is. Mindezek közül a gyermekszámnak volt nagyon erősen differenciáló hatása, ezen belül is annak, hogy egy vagy több gyermek nevelkedik-e a családban. Emellett a kapcsolat típusa is meghatározónak bizonyult, hiszen azok a kapcsolatok, amelyek nem házasságként, hanem élettársi kapcsolatként indultak az első gyermek születésétől számítva, nagyobb eséllyel bomlottak fel, még akkor is, ha később házassággá alakultak. A legfiatalabb, 1971–1983 között született anyák körében szignifikánsan magasabb a kockázati érték, mint a legidősebb kohorszban.

9. táblázat: Az egyszülős családdá válás relatív kockázatai. 1952–1983 között született nők
Relative risk of becoming a lone parent. Females, birth cohorts 1952–1983

Magyarázó változók	5. modell		6. modell		7. modell	
	Exp (B)	Szig.	Exp (B)	Szig.	Exp (B)	Szig.
<i>Születési kohorszok</i>						
1952–1960	ref.		ref.		ref.	
1971–1983	2,190	0,000	1,818	0,000	1,335	0,008
1961–1970	1,187	0,098	1,105	0,338	1,018	0,864
<i>Testvérek száma (dinamikus változó)</i>						
Nincs testvére	3,136	0,000			12,314	0,000
Egy testvére van	1,058	0,639			2,198	0,000
Kettő vagy több testvére van	ref.				ref.	
<i>A legfiatalabb gyermek kora (dinamikus változó)</i>						
0–3 éves			ref.		ref.	
4–7 éves			0,503	0,000	0,368	0,000
8–14 éves			0,188	0,000	0,094	0,000
15–18 éves			0,081	0,000	0,019	0,000
<i>Partnerkapcsolati forma III. (dinamikus változó)</i>						
Az első gyermek születésekor és azután is házasság					ref.	
Az első gyermek születésekor élettársi kapcsolat, majd házasság					1,442	0,100
Az első gyermek születésekor majd később is élettársi kapcsolat					1,953	0,000
<i>Az anya iskolai végzettsége</i>						
ISCED 0–1					1,248	0,102
ISCED 2					1,045	0,734
ISCED 3–4					0,932	0,551
ISCED 5–8					ref.	
-2 log likelihood	13 290,928		13 149,912		12 761,831	
Szignifikancia	0,000		0,000		0,000	
Elemzés szám	405 859					
Események száma	560					

KÖVETKEZTETÉSEK

Kutatásunkban az egyszülős családdá válás mikroszintű dinamikájának vizsgálatára fókuszáltunk. Azoknak az anyáknak a partnerkapcsolati státuszát, ezáltal egyszülőssé válásuk kockázatát vizsgáltuk, akik első gyermekük vállalásakor párkapcsolatban éltek.

Kutatásunk rámutatott arra, hogy azoknak az anyáknak az aránya, akik valaha érintettek voltak az egyszülős családszerkezetben – azaz volt olyan periódusa az életüknek, amikor egyedül nevelték a gyermekeiket – sokkal magasabb, mint az egyszülős családban élők aránya egy adott évben. Becsléseink szerint az 1952 és 1983 között született anyák 39%-a nevelte már gyermekét egyedül a legidősebb gyermeke 18 éves koráig. Ezen a csoporton belül a fiatalabb kohorszoknak magasabb esélye van az egyszülős családdá válásra (H1). Az 1971 és 1983 között született anyák közül minden másodiknak felbomlott az együttélő partnerkapcsolata a legidősebb gyermeke 18 éves koráig. A legfiatalabb kohorszok tagjai átlagosan a családi életciklus korábbi szakaszában, első gyermekük fiatalabb korában válnak egyszülőssé. Az 1971 és 1983 között született, párkapcsolatban gyermeket vállalt anyák 8%-a már nevelte egyedül a gyermekét annak 3 éves koráig, és majdnem minden negyedik megtapasztalta már ezt a családszerkezeti formát a gyermek 7 éves koráig (H2). Ez az eredmény azért figyelemreméltó, mert a fiatalabb kohorszokba tartozó anyák későbbi életkorban vállalnak gyermeket, feltételezhetjük, hogy addigra már több partnerkapcsolati tapasztalat áll mögöttük, mint a tőlük idősebb csoportok esetében. Ennek ellenére az első gyermek vállalása után az egyszülős családdá válás kockázata előbb kezd emelkedni, mint az idősebb kohorszoknál.

Azok az anyák, akik legalább egyszer megtapasztalták már az egyszülős státuszt, az első gyermekük születése utáni 18 évben átlagosan 74 hónapot töltöttek egyszülősként, ami több mint 6 évet jelent. Noha a fiatalabb kohorszoknak magasabb a kockázatuk arra, hogy egyszülős családdá váljanak és a családi életciklus korábbi szakaszában bomlik fel a partnerkapcsolatuk, a tőlük idősebbeknél rövidebb időt töltenek el egyszülősként, átlagosan 65 hónapot. Ez arra utal, hogy a fiatalabb kohorszok nagyobb hányada lép ki az egyszülős státusból rövidebb idő után (H3). Valószínűleg ennek az az oka, hogy az egyszülőssé váló anyák nagyobb arányban és/vagy rövidebb idő után létesítenek újabb párkapcsolatot.

Tanulmányunkban rámutattunk arra, hogy a partnerkapcsolat felbomlásának kockázata sokkal magasabb az élettársi kapcsolatban élő szülők esetében, mint a házasságban élőkénél. Ez még akkor is így van, ha számos egyéb demográfiai változóval kontrolláljuk a hatásokat (H4).

Néhány korábbi tanulmány rámutatott arra, hogy a partnerkapcsolat stabilitását tekintve azok a párok, akik a gyermekük születése után házasodtak össze nagyon hasonlóak azokhoz, akik már a gyermek születése előtt házasságot kötöttek. Ők csak elhalasztották a házasságkötést, de elkötelezettségük hasonló mértékű. Tanulmányunkban ezt a kérdést is megvizsgáltuk, oly módon, hogy az anyákat három csoportba osztottuk: az elsőbe azok tartoztak, akik az első gyermekük születésekor házasságban éltek, a másodikba azok, akik az első gyermekük születésétől a megfigyelési időszak végéig élettársi kapcsolatban éltek, harmadikba pedig azok, akik a gyermek születése után kötöttek házasságot. Számításaink arra mutattak rá, hogy akik még az első gyermek megszületése előtt házasságot kötnek, nagyobb eséllyel tudnak stabil párkapcsolatot kialakítani, mint azok, akik ezt a gyermek megszületése után teszik. A leginstabilabb párkapcsolattal pedig azok jellemezhetők, akik mindvégig élettársi kapcsolatban élnek (H5).

Tanulmányunkban azt is megvizsgáltuk, hogy a gyermekek száma hogyan befolyásolja a partnerkapcsolatok stabilitását. Számításaink azt mutatják, hogy az egygyermekes anyák szignifikánsan magasabb kockázattal válnak egyszerűlőssé, mint a többgyermekesek (H7). Noha ez esetben az oksági kapcsolat iránya nem egyértelmű. Lehetséges, hogy egy olyan szelekciós mechanizmusról van szó, hogy azok vállalnak kevesebb gyermeket, akiknek több nehézségük van a mindennapi élet megszervezése során, és akik nehezebben tudják megoldani a partnerkapcsolat problémáit is. Ugyanakkor az is lehetséges, hogy a partnerkapcsolat minősége az, amely a korábbi gyermekvállalási szándékokat felülírja, azaz a partnerkapcsolat problémáiból adódóan a pár nem valósítja meg korábbi terveit, és csupán egy gyermeket vállalnak.

A partnerkapcsolat felbomlásának időpontja függ az első gyermek életkorától. Az első gyermek 18 éves koráig tartó szakaszt vizsgálva két olyan időszakot határozhatunk meg, amikor az egyszerűlőssé válás kockázata megemelkedik: az egyik a gyermek 4–6, a másik pedig 11–13 éves kora közötti időszak. Ezután a partnerkapcsolat felbomlásának kockázata lassan csökkenő tendenciát mutat (H6).

Tanulmányunkban csupán az első gyermek születését követő első partnerkapcsolat felbomlását tanulmányoztuk, ugyanakkor az életpálya során újra és újra megismétlődhet az egyszerűlőssé válás, hiszen a partnerkapcsolatok felbomlását újabb együttélések kialakítása követheti, amelyeknél ismét fennáll a felbomlás kockázata. Korábbi tanulmányunkban rámutattunk arra, hogy a második, harmadik, többedik kapcsolatok sokkal bomlékonyabbak, mint az elsők (Monostori 2013). Ugyanakkor az is igaz, hogy ahogyan terjed az újránházasodás vagy az

új élettársi kapcsolat létesítésének intézménye, úgy válhat egyre kevésbé szelektívvé. Lehetséges tehát, hogy időben a többedik kapcsolatok felbomlásának esélye nem lesz olyan magas az első párkapcsolathoz képest, mint napjainkban.

Az egyszülős családdá válás dinamikájának megértéséhez szükséges, hogy a vizsgálatunkat kiterjesszük az életpálya teljes egészére, és ne csak a párkapcsolatok felbomlása útján létrejövő egyszülős státuszokat, hanem az összes lehetséges utat vizsgáljuk; továbbá az is fontos kérdés, hogy milyen utak vezetnek kifelé az egyszülős státuszból. További kutatásainkban ezekre a kérdésekre próbálunk majd választ találni.

IRODALOM

- Amato, Paul R. – James, Spencer Lyle 2010: Divorce in Europe and the United States: commonalities and differences across nations. *Family Science*, 1(1), 2–13.
- Andersson, Gunnar – Philipov, Dimitir 2002: Life-table representation of family dynamics in Sweden, Hungary and other 14 FFS countries: a project of descriptions of demographic behavior. *Demographic Research*, 7(4), 67–270.
- Beck, Ulrich – Beck-Gernsheim, Elisabeth 2002: *Institutionalized Individualism and its Social and Political Consequences*. Sage, London.
- Cherlin, Andrew 2004: The Deinstitutionalization of American Marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 848–861.
- Cherlin, Andrew 2009: *The Marriage-Go-Round: The State of Marriage and the Family in America Today*. Alfred A. Knopf, New York.
- Coppola, Lucia – Di Cesare, Mariachiara 2008: How fertility and union stability interact in shaping new family patterns in Italy and Spain. *Demographic Research*, 18(4), 117–144.
- Földházi Erzsébet 2009: *Az első házasságkötés után. Párkapcsolatok dinamikája, egyszülős családok kialakulása és megszűnése Magyarországon a 20. század második felében*. Ph.D. értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem, Szociológia és Társadalompolitika Intézet.
- Földházi Erzsébet 2015: Válás. In Monostori Judit – Óri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai Portré 2015*. KSH NKI, Budapest, 27–39.
- Földházi Erzsébet – Murinkó Lívია 2012: Háztartás- és családszerkezet. In Óri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai Portré 2012*. KSH NKI, Budapest, 113–123.
- Goodman, Alissa – Greaves, Ellen 2010: Cohabitation, marriage and relationship stability. *Institute for Fiscal Study Briefing Note* BNI07.
- Harcza István – Monostori Judit 2014: Demográfiai folyamatok és a családformák pluralizációja Magyarországon In Kolosi Tamás – Tóth István (szerk.): *Társadalmi Riport 2014*. TÁRKI, Budapest, 83–109.
- Heuveline, Patrick – Timberlake, Jeffrey M. – Furstenberg, Frank F. 2003: Shifting Child-rearing to Single Mothers: Results from 17 Western Countries. *Population and Development Review*, 29(1), 47–71
- Hewitt, Belinda – De Vaus, David 2009: Change in the association between premarital cohabitation and separation, Australia 1945–2000. *Journal of Marriage and Family*, 71(2), 353–361.
- Iacovou, Maria – Skew, Alexandra 2010: *Household structure in the EU*. Institute for Social and Economic Research Working Paper No. 10.
- Kalmijn, Matthijs – Poortman, Anne-Rigt 2006: His or Her Divorce? The Gendered Nature of Divorce and its Determinants. *European Sociological Review*, 22(2), 201–214.
- Kapitány Balázs – Spéder Zsolt 2015: Gyermekvállalás. In Monostori Judit – Óri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai Portré 2015*. KSH NKI, Budapest, 41–56.
- Kiernan, Kathleen E. 2004: Unmarried Cohabitation and Parenthood: Here to Stay? European Perspectives. In Moynihan, Daniel Patrick – Smeeding, Tim – Rainwater, Lee (eds.): *The Future of the Family*. Russell Sage Foundation, New York, 66–95.

- KSH 2013: *Népszámlálás 2011. 5. Háztartások, családok életkörülményei*. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- Liefbroer, Aart C. – Dourleijn, Edith 2006: Unmarried Cohabitation and Union Stability: Testing the Role of Diffusion Using Data from 16 European Countries. *Demography*, 43(2), 203–221
- Lyngstad, Torkild Hovde – Jalovaara, Marika 2010: A review of the antecedents of union dissolution. *Demographic Research*, 23(10), 255–292.
- Manning, Wendy D. – Smock, Pamela J. – Majumdar, Debarun 2004: *The Relative Stability of Cohabiting and Marital Unions for Children*. Center for Family and Demographic Research, Bowling Green State University. Working Paper Series 02–18.
- Monostori Judit 2013: Az egyszülős családdá válás társadalmi meghatározottsága. *Socio.hu*, (3), 22–44.
- Musick, Kelly 2007: Cohabitation, nonmarital childbearing and the marriage process. *Demographic Research*, 16(9), 249–286.
- Musick, Kelly – Michelmores, Katherine 2014: Change in the Stability of Marital and Cohabiting Unions Following the Birth of a Child. *Demography*, 52(5), 1463–1485.
- Perelli-Harris, Brienna 2013: *How similar are cohabiting and married parents? Second conception risks by union type in the United States and across Europe*. ESRC Centre for Population Change Working Paper, Nr. 35.
- Perelli-Harris, Brienna – Kreyenfeld, Michaela – Sigle-Rushton, Wendy – Keizer, Renske – Lappegård, Trude – Jasilioniene, Aiva – Berghammer, Caroline – Di Giulio, Paola 2012: Changes in union status during the transition to parenthood: An examination of 11 European countries. *Population Studies*, 66(2), 167–182.
- Pongrácz Marietta 2012: Párkapcsolatok. In Őri Péter – Spéder Zsolt (szerk.): *Demográfiai Portré 2012*. KSH NKI, Budapest, 11–20.
- Raley, R. Kelly 2001: Increasing Fertility in Cohabiting Unions: Evidence for the Second Demographic Transition in the United States. *Demography*, 38(1), 59–66.
- Seltzer, Judith A. 2000: Families formed outside of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 62 (4), 1247–1268.
- Steele, Fiona – Kallis, Constantinos – Goldstein, Harvey – Joshi, Heather 2005: The relationship between childbearing and transitions from marriage and cohabitation in Britain. *Demography*, 42(4), 647–673.
- Svarer, Michael – Verner, Mette 2006: Do Children Stabilize Danish Marriages? *Journal of Population Economics*, 21(2), 395–417
- Vaskovics László 2014: Családszerkezeti átalakulások európa kitekintésben. *Szociológiai Szemle*, 24(1), 5–39.
- Waite, Linda J. – Lillard, Lee A. 1991: Children and Marital Disruption. *American Journal of Sociology*, 96(4), 930–953.
- Wu, Lawrence – Musick, Kelly 2008: Stability of Marital and Cohabiting Unions Following a First Birth. *Population Research and Policy Review*, 27(6), 713–727.

THE DEMOGRAPHIC DETERMINANTS OF BECOMING A LONE MOTHER AFTER SEPARATION

ABSTRACT

Our paper deals with the changes in the family arrangements among women who raise their underage child(ren). We focus on the trajectories into the lone parenthood and we try to identify the demographic factors which contribute to becoming a single parent family. We basically concentrate on the termination of partnership since that is the main route into the lone parenthood. We study the problem from the point of view of mothers.

On the basis of the entire partnership and childbirth trajectories we estimate the likelihood of becoming a lone parent, the duration of episodes of living as a lone parent, the time of the partnership disruption during a particular period of the lifetime.

In our research we use the four waves of the Hungarian Generation and Gender Panel Survey as a database, to create partnership, childbirth and family arrangement trajectories, and to build our models with the covariates. The total duration of the Hungarian GGS was 11 years running from 2001 to 2012 and we also have retrospective data in line with our research questions. Analysing the panel data we use Kaplan – Meier survival analysis and Cox-regression.

Our research has highlighted that the percentage of mothers who were affected by lone parenthood in their life is substantially higher than the share of those who are in lone parenthood in a particular year. Our paper pointed out that in spite of the fact that cohabitation turned into a prevalent family arrangement where more and more children are born and growing up, a significant difference remains between the two forms of partnership. The couples in cohabitation face a higher risk of separation than their married counterparts. Furthermore, the mothers and fathers who got married after their first child's birth significantly differ in stability of the partnership from those who were married at the first birth. The number of children was also associated with the partnership stability. We state that couples with only one child have a significantly higher risk of separation than couples with two or more children. This result can be interpreted equivocal. It can be a selection effect, namely those undertake only one child with higher likelihood who are less able to organize their everyday life. On the other hand, it can be feasible that these women planned more children but the quality of the partnership inhibited them from realizing their fertility intentions.